

У процесі створення вуличних посадок вздовж автомобільних шляхів звичайно необхідно враховувати газостійкість деревних рослин. Згідно з [5], високий ступінь стійкості мають ільм, дуб північний, вільха чорна та сіра, каркас, шелюга червона, спірея, лох вузьколистий, дещо нижчий серед хвойних: модрина: європейська, Сукачова, сибірська і японська, ялівець козацький, туя, тис, дуб звичайний, тополя канадська, ясен зелений, в'яз, верби сіра і козяча, яблуня, груша, акація жовта, бузок, самшит. Водночас, необхідно враховувати й тип умов місцезростання місцевості. А в цьому випадку, як еталон для створення захисних смуг за межами лісових масивів доцільно використовувати насадження, що розташовані на узліссях у межах лісових масивів й зростають у близьких едафічних умовах.

Як висновок, можемо підсумувати: дослідження стану лісових насаджень, розташованих на узліссях вздовж автомобільних шляхів, може слугувати показником забрудненості, завантаженості автомобільного шляху і, водночас, результати досліджень можна використовувати як еталонні у процесі проектування чи реконструкції існуючих захисних насаджень.

Література

1. Огиевский В.В., Рубцов Н.И. Лесные культуры и лесные мелиорации: Учебник для лесотехн. вузов. – М.: Высш. шк., 1960. – 450 с.
2. Уход за лесом и лесные полосы: Переводы из иностранной литературы/ Под ред. Г.Р. Эйтингена. – М.: Изд-во иностр. л-ры, 1957. – 303 с.
3. Екологічний паспорт Львівської області. – Львів: Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області, 2007. – 142 с.
4. Гутаревич Ю.Ф., Зеркалов Д.В., Говорун А.Г., Корпач А.О., Мержиєвська Л.П. Екологія та автомобільний транспорт: Навч. пос. – К.: Арістей, 2006. – 292 с.
5. Мелехов И.С. Лесоведение: Учебник для вузов. – М.: Лесн. пром-сть, 1980. – 408 с.
6. Зяблов С.Ф., Серватинский В.В., Адмаев О.В., Гавриленко Т.В., Ерофеев Ф.А. Явления коергизма при оценке экологической безопасности на автомобильных дорогах// Вестник КрасГУ. – Красноярск. – 2004. – С. 143-150.
7. Болтенков Ю.О., Булат А.Г., Усцький І.М. Пошук та використання штамів гриба – гливи звичайної (*Pleurotus ostreatus*) у біологічному захисті соснових насаджень, уражених кореневою губкою// Лісівництво і агролісомеліорація. – Харків: "С.А.М.". – 2004, вип. 107. – С. 225-229.

УДК 504.064

Асист. У.П. Новак – НЛТУ України, м. Львів

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Розглянуто важливість екологічного аудиту в контексті інтеграції України до Світової організації торгівлі. Висвітлено проблему конкурентоспроможності вітчизняної економіки та позитивний вплив на неї здійснення екоаудиту. Розкрито роль екологічного аудиту в умовах залучення інвестицій та отримання підприємствами кредитів.

Ключові слова: екологічний аудит, Світова організація торгівлі (СОТ), навколишнє середовище.

The role of ecological audit in context of integration of Ukraine to world trade organization

The importance of ecological audit in the context of integration of Ukraine to World Trade Organization is considered. The problem of native economy competitiveness and positive influence of ecoaudit on it is reflected. The role of ecological audit in the conditions of bringing in of investments and receipt of credits enterprises is exposed.

Keywords: ecological audit, World Trade Organization (WTO), environment.

Більшість країн трансформаційного типу, серед яких і Україна, декларували прагнення інтегруватися у міжнародний торговельно-економічний простір на правах членів Світової організації торгівлі (СОТ) та лібералізувати зовнішньоторговельну діяльність з тим, щоб сприяти підвищенню конкурентоспроможності власних товаровиробників і збільшенню їхнього експортного потенціалу. Вибір цих країн на користь приєднання до СОТ є виправданим з тієї точки зору, що у перспективі він має забезпечити відповідні зміни внутрішнього інституційного середовища, сприяти розширенню експортних можливостей і стати ключовим етапом процесу їхньої інтеграції у міжнародне економічне співтовариство [1].

На сьогодні вітчизняний ринок товарів та послуг вже сформувався і реагує на кон'юнктуру та зовнішній вплив, в тому числі з боку держави. Вступ до СОТ призведе до глобалізації внутрішнього ринку України, що змусуватиме українські підприємства конкурентно змагатися з іноземними на власній території. Крім цього, слід врахувати, що поліпшаться умови проникнення для іноземних підприємств. В такому випадку конкурентоспроможними залишаться лише ті підприємства, які пропонуватимуть товари та послуги і якісно, і за ціною відповідні до іноземних [2]. Саме тому вітчизняним підприємствам необхідно приділяти особливу увагу щодо вжиття заходів з підвищення конкурентоспроможності продукції. Поряд з необхідністю постійного поліпшення якості товарів і послуг, а також ефективності діяльності підприємства перелік показників ефективності постійно розширюється. У цьому переліку важливе місце належить охороні навколишнього середовища.

Інструментом, який дає можливість виявити диспропорції, які склались між виробничо-господарською діяльністю підприємства і охороною навколишнього середовища, а також розробити заходи досягнення оптимальної рівноваги економічних і екологічних інтересів є екологічний аудит, запровадження якого було започатковано у 70-і роки XX століття в економічно розвинутих державах, зокрема, США, Канаді, Великобританії тощо. Особливого поширення екоаудит набув із прийняттям Постанови Європейського Союзу №1836/93 про добровільну участь промислових підприємств у загальній системі екологічного менеджменту та аудиту (EMAS), а також розробленням серії міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту і аудиту ISO 14000.

У 1997 р. Україна першою серед держав СНД на національному рівні прийняла стандарти серії ISO 14000, серед яких ДСТУ ISO 14010-97, 14011-94 і 14012-97 регламентують проведення екоаудиту. А у 2004 р. було прийнято За-

кон України "Про екологічний аудит" – основний нормативний документ, який визначає правові і організаційні принципи здійснення екологічного аудиту.

Розгляду питань екологічного аудиту в тій чи іншій мірі присвячені праці ряду вітчизняних (Т.П. Галушкіна, С.І. Лебедевич, Л.І. Максимів, О.Л. Михайлюк, В.М. Навроцький, А.А. Садеков, Ю.М. Саталкін, В.Ф. Семєнів, О.І. Шапоренко, В.Я. Шевчук і ін.) та зарубіжних (А. Ендрес, Н.В. Пахомова, І.М. Потравний, К. Ріхтер, Т.В. Сергєєва, Г.П. Серов, В.Л. Сидорчук, С.С. Тимофєєва і ін.) вчених.

Проте зазначена проблема є багатогранною і тому детального дослідження потребують всі аспекти здійснення екологічного аудиту, особливо з погляду інтеграції України до СОТ, яка серед головних вимог під час розроблення заходів щодо регулювання міжнародної торгівлі особливу увагу приділяє екологічним стандартам та технічним вимогам, включаючи вимоги до упакування, маркування, вторинної переробки та утилізації відходів.

Тому метою статті є визначення ролі екологічного аудиту в контексті інтеграції України до Світової організації торгівлі.

Інтеграційні процеси здійснюють неоднозначний вплив на розвиток країн світу – несуть їм нові можливості, але водночас можуть спричинити відчутні втрати. В умовах високої насиченості світових товарних ринків і перевищення на них пропозиції над попитом кожне підприємство-виробник змушене вести жорстку конкурентну боротьбу. Безумовно, перевага споживача надається найбільш конкурентоспроможному товару, тобто товару, який виготовлений на більш високому рівні, ніж товари конкурентів.

Проблема конкурентоспроможності вітчизняної економіки в контексті інтеграції України до СОТ має одне із центральних місць. У недалекому минулому конкурентоспроможність країни переважно визначалась порівняльними національними перевагами (дешева робоча сила, багаті природні ресурси, сприятливі географічні і кліматичні умови, налагоджена інфраструктура), але з розвитком суспільства істотну вагу мають конкурентні переваги, які базуються на науково-технічних досягненнях, інноваціях та дотриманні міжнародних стандартів у сфері охорони навколишнього середовища тощо.

У міжнародних рейтингах конкурентоспроможності Україну відносять до країн, що розвиваються, і які характеризуються підвищеною політичною й економічною нестабільністю, несприятливим інвестиційним кліматом і високими ризиками виробничо-господарської діяльності. Так, у рейтингу конкурентоспроможності Світового економічного форуму (World Economic Forum) за підсумками 2007 р. Україні було відведено 73-є місце із 131 країн, охоплених дослідженням. Крім цього, за оцінками експертів, рейтинг конкурентоспроможності України впродовж 2006 р. знизився на 10 позицій порівняно з 2005 р. (у 2006 р. – 78 місце, а у 2005 р. – 68 місце з 125 досліджуваних країн) [3].

Причинами неконкуренто- та неекспортоспроможності вітчизняної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, є її висока ціна, низька якість, висока енергомісткість та матеріаломісткість, а це, по своєму, пов'язано, зокрема, з низьким рівнем впровадження систем управління якістю (ISO 9000) та екологічного менеджменту (ISO 14000) в Україні.

Приєднавшись до СОТ, Україні необхідно позиціонувати себе як торговельного партнера в міжнародному торгово-економічному просторі. З цією метою доцільно внести зміни до чинного законодавства, враховуючи національні інтереси та глобальні цілі у сфері охорони навколишнього середовища. Виділяють такі шляхи адаптації вітчизняного законодавства до норм і правил СОТ, а також першочергові кроки з формування екологічної спрямованості торговельної політики [8]:

- підтвердження участі України в міжнародних природоохоронних процесах, що свідчить про активну позицію країни у вирішенні екологічних завдань;
- забезпечення інтеграції нормативно-правових положень національної зовнішньоторговельної і екологічної політик;
- розроблення інструментів реалізації екологічної політики в міжнародній торгівлі;
- екологізація виробництва як основа для екологічно безпечної торгівлі і реалізації екологічних імперативів сталого розвитку.

Ігнорування сьогодні екологічних проблем, подальше відкладання їх радикального вирішення на майбутнє призведе до виснаження економічних ресурсів і врешті до втрати Україною перспектив сталого розвитку. Необхідно розуміти, що потенціал країни визначається не її сьогоденними можливостями, а здатністю до відтворення і примноження цих можливостей. Тому капіталовкладення в якісне навколишнє середовище і відновлення природних ресурсів є не збитковими, а прибутковими з погляду майбутніх перспектив.

Як член СОТ Україна повинна довести право на це адекватними зобов'язаннями і діями, в т.ч. це стосується запровадження заходів з охорони навколишнього середовища. Дієвим інструментом регулювання якості навколишнього середовища є екологічний аудит, запроваджуючи який, Україна не тільки декларує своє право на входження до європейської спільноти, а й підтверджує свої наміри практичними діями.

Проведення екологічного аудиту потребує певних витрат, але водночас приносить значні вигоди для майбутньої виробничо-господарської діяльності підприємств (рис. 1).

Доказом того, що проведення екологічного аудиту позитивно впливає на конкурентоспроможність підприємств, є те, що країни з найбільш жорсткими екологічними вимогами мають найвищі економічні показники. Наприклад, США, Японія та Німеччина мають найвищі показники росту виробництва в екологічно небезпечних галузях. Встановлюючи високі екологічні стандарти, ці країни також дбають про своє майбутнє, оскільки більш жорсткі природоохоронні вимоги спонукають підприємства до удосконалення технологічних процесів, спрямованих на розвиток екологічного виробництва.

Екологічний аудит, маючи на меті забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього середовища в процесі господарської діяльності [4], повинен служити й об'єктивному визначенню інвестиційної привабливості підприємств. Екоаудит застосовується для обґрунтування доцільності і ефективності інвестицій, насамперед з урахуванням вимог екологічної безпеки, охоплюючи нове будівництво, розширення, реконструкцію, технічне переозброєння, ремонт та реставрацію підприємств, будівель, споруд тощо. Обов'язкового проведення екоаудиту, зазвичай, вимагає більшість іноземних

інвесторів. Насамперед ця вимога відноситься до інвестицій, які здійснюються через Європейський банк реконструкції та розвитку і Міжнародний банк реконструкції та розвитку [5].

Рис. 1. Вигоди і витрати на проведення екологічного аудиту

Особливістю проведення екологічного аудиту підприємств є низька достовірність природоохоронної звітності, яка оцінюється нижче 20 % існуючого негативного впливу на навколишнє середовище [6]. У зв'язку з цим великого значення набуває надання екоаудиторами консультаційних послуг, до яких відносять [7]:

- розроблення рекомендацій зі зменшення ризику виникнення надзвичайних екологічних ситуацій і гостроти існуючих;
- екологічне обґрунтування впровадження винаходів, ресурсозберігаючих технологій і систем, приладів контролю, іншого природоохоронного устаткування;
- еколого-економічний прогноз екологічних наслідків виробничо-господарської діяльності;
- еколого-економічна оцінка ризику здійснення інвестиційних проектів та адміністративних рішень;
- консультування з питань природоохоронного законодавства;
- розроблення рекомендацій і пропозицій з екологічної освіти працівників підприємства.

Застосування екологічного аудиту є особливо актуальним при одержанні підприємствами кредитів від банківських інститутів. Фінансовий ризик, пов'язаний з екологічним ризиком, може виникнути в результаті виник-

нення великих аварій і забруднення навколишнього середовища, а також у зв'язку з неврахованими раніше екологічними вимогами. До того ж, якщо банк фінансує еколого-небезпечні проекти, його громадська репутація і кредитний престиж можуть значно постраждати. Цілеспрямований захист банківськими інститутами своїх фінансово-економічних інтересів дасть змогу надати природоохоронній діяльності профілактичної спрямованості, що в майбутньому зможе принести відчутні економічні вигоди. Так, за даними Міжнародного банку реконструкції і розвитку, можливе підвищення вартості проектів, пов'язане з проведенням оцінки впливу на стан навколишнього середовища, і наступне врахування екологічних обмежень у проектах окупуються в середньому за 5-7 років [9].

Ефективність роботи екоаудиторів повинна визначатися не кількістю виявлених невідповідностей чинному природоохоронному законодавству чи потенційним еколого-економічним ефектом від їх усунення, а якістю і глибиною аналізу проблем, що дасть змогу виявити і усунути їх причини. Крім цього, результат проведення екологічного аудиту залежить від компетентності екологічних аудиторів, якими, згідно з ст. 14 Закону України "Про екологічний аудит" [4], можуть бути особи, які мають відповідну вищу освіту, досвід роботи у сфері охорони навколишнього середовища або суміжних сферах не менше чотирьох років підряд та яким видано в установленому порядку сертифікат на право здійснення екологічного аудиту. Тому екоаудиторам доцільно підвищувати свою кваліфікацію шляхом набуття нових знань щодо законодавства, нормативів, стандартів і правил у сфері охорони навколишнього середовища.

Екологічний аудит в контексті інтеграції України до СОТ є одним з ефективних інструментів підвищення якості життя як окремої людини, так і суспільства загалом, а також переходу від екологічно небезпечної до екологічно безпечної економіки. Для подальшого розвитку вітчизняного екоаудиту необхідно [10]:

- забезпечити механізм державної підтримки та стимулювання процедур екоаудиту на різних локальному, регіональному, національному рівнях;
- визначити учасників процесу реалізації соціальних замовлень у сфері екологічного аудиту;
- посилити механізм контролю та відповідальності екологічних аудиторів за якість результатів екологічного аудиту, особливо це стосується процедур обов'язкового екоаудиту;
- створити національну асоціацію екоаудиторів з метою поширення та обміну передового досвіду, інформаційної та консалтингової підтримки;
- вести перелік потенційних об'єктів екологічного аудиту (найбільш еколого-небезпечних на національному рівні), а також запровадити реєстр виконаних робіт в цьому напрямку.

Розвитку еколого-аудиторської діяльності в Україні також сприяло б створення спеціально уповноваженої організації (наприклад, еколого-аудиторської палати), яка б узагальнювала результати вже проведених екоаудитів, сертифікувала і вела реєстр екологічних аудиторів, розробляла методичну базу для проведення екоаудиту тощо.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що в умовах інтеграції України до СОТ розвиток екологічного аудиту слід вважати не тільки доцільним, але й необхідним. Екологічний аудит як один з важливих еколого-економічних

та адміністративно-правових інструментів у вітчизняній системі екологічного управління повинен зайняти відповідну нішу, забезпечуючи перехід України до еколого безпечної економіки відповідно до концепції сталого розвитку.

Література

1. Бурлай Т.В. Інтеграція України до Світової організації торгівлі: оцінка перспектив через призму досвіду країн з перехідною економікою// Україна у Світовій організації торгівлі: очікування та реальні перспективи: Зб. наук. статей. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.niss.gov.ua/Table/Jalilo18/006.htm>.
2. Брежнєва Т. Проблеми та перспективи вступу України до СОТ. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.db.niss.gov.ua/monitor/comments.php?catid=3&id=76>.
3. The Global Competitiveness Report. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.weforum.org>.
4. Закон України "Про екологічний аудит" № 1862-IV від 24 червня 2004 р.// Урядовий кур'єр. – 2004, № 150.
5. Сергеева Т.В. Экологический аудит. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 207 с.
6. Степень Р.А. Экологическое аудирование. – Красноярск: СибГТУ, 2000. – 72 с.
7. Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту/ Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. – К.: Символ-Т, 1997. – 221 с.
8. Харичков С.К., Андреева Н.Н., Купинец Л.Е. Экономика и экология: совместимость развития (мировой опыт и украинская перспектива): Монография// ИПРЭИ НАН Украины. – Одесса, 2007. – 180 с.
9. Паламарчук В.О., Коренюк П.І. Економіка природокористування. – Запоріжжя: Дике поле, 2003. – 408 с.
10. Екологічний менеджмент та аудит рекреаційних територій (концептуальні засади та організаційний механізм): Монографія/ Під ред. д-р екон. наук Т.П. Галушкіної. – Одеса: Вид-во ТОВ "ІНВАЦ", 2006. – 184 с.

УДК 630*582.894

Аспір. Н.А. Піць¹ – НЛТУ України, м. Львів

МОНІТОРИНГ РЕКРЕАЦІЙНИХ ДИГРЕСІЙ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ ШАЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Наведено результати досліджень структури рекреаційних лісів Шацького національного природного парку. Описано рекреаційні дигресії та розподіл площ земель за рекреаційними показниками.

Ключові слова: рекреаційне навантаження, функціональна зона, структура рекреаційних лісів.

Post-graduate N.A. Pits – NUFWT of Ukraine, L'viv

Monitoring recreational degradation of forest ecosystems of Shatck national natural park

The paper presents the results of investigations of SNNP forests recreation structure. Recreation degression and distribution of territories according to the recreation indexes are described.

Keywords: recreation load, functional zone, structure of recreation forests.

Вступ. Оптимальне співвідношення типів лісопаркових ландшафтів залежно від кліматичних та лісорослинних умов, особливостей рельєфу і виду рекреаційної діяльності залишається пріоритетним при впорядкуванні те-

¹ Наук. керівник: проф. В.О. Кучерявий, д-р с.-г. наук – НЛТУ України, м. Львів